

**Міністерство освіти і науки України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Інститут історії України НАН України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара**

Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської наукової конференції
(присвяченої 20-річчю прийняття Конституції України)**

29-30 червня 2016 р.

**Міністерство освіти і науки України
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
Інститут історії України НАН України
Інститут педагогіки НАПН України
Інститут філософії НАН України
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара**

Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської наукової конференції
(присвяченої 20-річчю прийняття Конституції України)

29-30 червня 2016 р.

Дніпро

2016

Редакційна колегія:

Токовенко Олександр Сергійович, д.філос.н., проф., декан факультету суспільних наук і міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Сергєєв Вячеслав Сергійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Горбатенко Володимир Павлович, д.політ.н., проф., заступник директора Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України

Касьянов Георгій Володимирович, д.і.н., проф., зав. відділу новітньої історії та політики Інституту історії України НАН України

Пометун Олена Іванівна, д. пед. н., проф. член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник відділу суспільствознавчої освіти Інституту педагогіки НАПН України.

Хамітов Назіп Віленович, д.філос.н., проф., провідний науковий співробітник відділу філософської антропології Інституту філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України

Крилова Світлана Анатоліївна, д.філос.н., проф., завідувач кафедри філософської антропології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Висоцький Олександр Юрійович, д.політ.н., проф., професор кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Кривошеїн Віталій Володимирович, д.політ.н., проф., завідувач кафедри соціології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Третяк Олексій Анатолійович, д.політ.н., доц., завідувач кафедри політології Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Вершина Вікторія Анатоліївна, к.філос.н., доц., доцент кафедри філософії, заступник декана факультету суспільних наук і міжнародних відносин з наукової роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Грачевська, Таміла Олександрівна, к.і.н., доц., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

Грушецький Богдан Павлович, к.політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара.

С 69 Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики. Матеріали всеукраїнської наукової конференції. 29-30 червня 2016 р., м.Дніпро. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: Роял Принт, 2016. – 386 с.

У збірник вміщено матеріали всеукраїнської наукової конференції «**Соціально-гуманітарні науки та сучасні виклики**», що присвячені найбільш значущим науковим проблемам у царині політичних, соціологічних, юридичних, історичних, філологічних, педагогічних, економічних наук, а також філософії, документознавства, державного управління, фізичного виховання і спорту. Рекомендовано для студентів, аспірантів і викладачів вищих навчальних закладів, науковців.

© Колектив авторів, 2016

© ДНУ ім. Олеся Гончара, 2016

лише у сервері (САТІ), у контактному листі (РАРІ) та записуватися автоматично комп'ютером, автоматично комп'ютером та частково інтерв'юером і лише інтерв'юером відповідно.

Проаналізувавши різновиди параданих, можна класифікувати їх за наступними критеріями:

1) За походженням помилок дослідження:

а) помилки, що пов'язані з невідповідями (записи дзвінків, спостереження інтерв'юера, міра взаємодії між респондентом та інтерв'юером)

б) помилки, що пов'язані з вимірюванням (часові мітки, поведінкові коди, клацання миші, натискання клавіш, голосові характеристики, оцінки інтерв'юера)

2) За типом дослідження: парадані в опитуванні face-to-face, парадані в телефонних опитуваннях, парадані в Інтернет-опитуваннях.

3) За результатом представлення та кінцевим форматом параданих: текстові файли, звукові файли, парадані як змінні.

Таким чином, соціолог здатен виокремити групу побічних факторів, які негативно впливають на перебіг польового етапу, раціональність використання ресурсів та на якість даних, що висвітлюються в результатах дослідження. Аналіз параданих дозволяє вивчати кожний фактор, порівнюючи його при цьому зі значеннями інших факторів.

Список використаних джерел

1. Соціальне дослідження ESS, Response Based Quality Assessment [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://ess.nsd.uib.no/streamer/?module=main&year=2009&country=null&download=%5CSurvey+documentation%5C2009%5C09%23ESS4+++Response+Based+Quality+Assessment%5CLanguages%5CEnglish%5CResponsebased+Quality+Assessment+ESS4CF_e02.pdf.

2. Couper M.P. A Measuring Survey Quality in a CASIC Environment [Electronic resource] // Proceedings of the Survey Research Methods Section, ASA (1998), Achieving Quality in Surveys, Dallas, August. – P. 41–49. – Mode of access :

<http://www.amstat.org/sections/srms/Proceedings/y1998f.html>.

3. Gregory A. Metadata [Electronic resource] / Gregory Arofan, Heus Pascal, Ryssevik Jostein // RatSWD, working paper № 57, march 2009 P22. – Mode of access :

http://www.ratswd.de/download/RatSWD_WP_2009/RatSWD_WP_57.pdf.

4. Heerwegh D. Uses of client side paradata in Web surveys [Electronic resource] / D. Heerwegh // International Symposium in Honour of Paul Lazarsfeld. – Brussels : Belgium, 2004. – Mode of access :

<http://www.websm.org/uploadi/editor/Heerwegh20Uses20of20Client20Side20Paradata20in20Web20Surveys.pdf>.

5. Kreuter F. (b) Paradata [Electronic resource] / F. Kreuter, C. CasassCordero // RatSWD, working paper № 136, april 2010 P16. – Mode of access :

http://www.ratswd.de/download/RatSWD_WP_2010/RatSWD_WP_136.pdf.

Н. В. Грабовенко, О. М. Денисюк,

ДИСКУСІЯ ЯК МЕТОД ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ В УНІВЕРСИТЕТСЬКІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Сучасні європейські стандарти вищої професійної освіти кардинально змінили орієнтири національної системи підготовки фахівців. Замість традиційних знань, вмінь та навичок на перший план вийшли компетенції. Зміна вектору освітнього процесу з підходу, заснованого на знаннях, на практико-орієнтовний підхід призвела до актуалізації проблеми застосування активних та інтерактивних форм та методів навчання. Саме при активному навчанні студент виступає суб'єктом освітньої діяльності, вступає в діалог з викладачем, активно бере участь в пізнавальному процесі, виконує творчі, пошукові, проблемні завдання. Активні методи навчання дозволяють успішно формувати у майбутніх фахівців здатність адаптуватися до групи; встановлювати особисті контакти, обмінюватися інформацією; брати на себе відповідальність за діяльність групи; висувати ідеї, лаконічно та зрозуміло формулювати власні думки, проекти; готовність оцінювати ідеї та приймати нестандартні рішення; здатність передбачати наслідки запланованих кроків; вмін-

ня ефективно керувати власною діяльністю і часом.

Інтерактивні методи (з англ. *interaction* – взаємодія) – методи навчання, засновані на взаємодії учасників освітнього процесу один з одним. Інтерактивні методи навчання найбільш відповідають особистісно-орієнтованому підходу, тому що вони передбачають навчання у співробітництві, де студент і викладач є суб'єктами освітнього процесу. Навчання з використанням інтерактивних освітніх технологій має нову, на відміну від традиційної, логіку освітнього процесу: не від теорії до практики, а від формування нового досвіду до його теоретичного осмислення через практичне використання.

Ефективність інтерактивного навчання забезпечується за рахунок активного включення студентів у процес не тільки отримання, але й безпосереднього (« тут і зараз») використання знань [1].

До інтерактивних методів навчання в системі університетської освіти належить і дискусія (від лат. *discussion* – обговорення, дослідження) – публічне обговорення, вільний вербальний обмін знаннями, ідеями, думками з приводу будь-якого суперечливого питання, проблеми [2]. Її сутнісними рисами є поєднання взаємодоповнюючого діалогу і обговорення-суперечки, зіткнення різних думок, позицій.

Важливість застосування дискусії як методу навчання студентів є незаперечним. Адже для стійкого засвоєння знань і розуміння можливостей їх використання в практичній діяльності необхідно не просто прочитати і вивчити навчальний матеріал, але й обов'язково обговорити його з іншою людиною. Л. Виготський, С. Рубінштейн та інші дослідники довели, що інтелектуальне зростання особистості є продуктом як внутрішніх, так і зовнішніх, тобто соціальних процесів [3].

Використання дискусії як методу підготовки фахівців з соціальної роботи дозволяє формувати у студентів продуктивні підходи до здобуття інформації, підвищує мотивацію і включеність учасників у вирішення проблем, що обговорюються. Це надає емоційного поштовху до подальшої пошукової активності учасників дискусії, спонукає їх до конкретних дій, процес навчання стає більш усвідомленим. Створення під час дискусії ситуації вільного обміну ідеями, думками з різних суперечливих питань формує у майбутніх фахівців з соціальної роботи здатність мислити неординарно, обґрунтовувати власні позиції, життєві цінності; розвиває такі риси, як вміння вислуховувати іншу точку зору, вміння співробітничати і вступати в партнерське спілкування з колегами і клієнтами соціальних служб, проявляти доброзичливість до опонентів. Така інтерактивна навчальна діяльність забезпечує не тільки приріст знань, вмінь, навичок, способів діяльності і комунікації, але й розкриває нові здібності студентів, є необхідною умовою для формування і вдосконалення компетентностей через включеність учасників освітнього процесу в усвідомлене переживання індивідуальної і колективної діяльності задля накопичення досвіду, прийняття цінностей соціальної роботи. Використання дискусії як методу навчання дозволяє здійснювати контроль за рівнем засвоєння знань і вмінь, гнучко та гуманно застосовувати їх в різних ситуаціях.

Результатом використання методу дискусії в системі « викладач-група» є: нестандартне ставлення її учасників до організації освітнього процесу; багатомірне засвоєння навчального матеріалу; формування мотиваційної готовності до міжособистісної взаємодії не тільки в навчальних, але й поза навчальних ситуаціях.

Результатом для студентської мікрогрупи є: розвиток навичок спілкування і взаємодії у малій групі; формування ціннісно-орієнтованої єдності групи; заохочення до гнучкої зміни соціальних ролей в залежності від ситуації; прийняття моральних норм і правил спільної діяльності; розвиток навичок аналізу і самоаналізу в процесі групової рефлексії; уміння долати конфлікти, здатність до компромісів. Дискусійний метод допомагає майбутньому соціальному працівникові вирішувати наступні задачі: аналізувати реальні життєві ситуації клієнтів, виокремлювати важливе від другорядного, формулювати проблему клієнта; працювати у міждисци-

плінарній команді щодо комплексного вирішення проблем клієнта; приймати колективне рішення під час розробки конкретних соціальних проектів, де передбачається генерація різних ідей в групі, їхній відбір та критична оцінка.

Результатом застосування методу дискусії для конкретного студента є: досвід активного засвоєння змісту навчального матеріалу у взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу; розвиток особистісної рефлексії; засвоєння нового досвіду навчальної взаємодії і переживань. Саме дискусія, на наш погляд, є одним із методів навчання, що орієнтований на розвиток толерантності в особистій системі цінностей майбутніх фахівців з соціальної роботи і сприяє перетворенню толерантності у регулятивний принцип їх професійної діяльності. В процесі дискусії формується стійка установка на толерантність, яка складається із здатності і емоційно-вольової готовності індивіда до рівноправної взаємодії, у структурі якої переважає емоційний і когнітивний компоненти, що, у свою чергу, можуть бути охарактеризовані через високий рівень емпатії, вміння сприймати іншу людину такою, якою вона є, відсутність стереотипності у сприйнятті інших людей, гнучкість мислення. Такі особливості дискусії як методу навчання у системі університетської освіти і можливості, які вона містить у собі, роблять її могутнім засобом розвитку толерантності майбутніх фахівців з соціальної роботи на етапі їх професійної підготовки.

Отже, практичне застосування дискусії в різних умовах навчання в системі університетської освіти доводить її високоефективність, спрямованість на закріплення знань, умінь, навичок, творче осмислення навчального матеріалу, формування ціннісних орієнтацій особистості, лідерських якостей.

Список використаних джерел

1. Архипова С.П. Професійна підготовка соціальних педагогів у контексті акмеологічного підходу / С. П. Архипова, Л. І. Смерчак // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2011. – № 2. – С.106 -111.
2. Пометун О. Інтерактивні методика та система навчання. / Олена Пометун. – К. : ШкІл. світ, 2007. – 112 с.
3. Сіроштан О. В. Інтерактивні методи навчання в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників / О. В. Сіроштан // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С.85 - 89.

А. О. Макарова

СОЦІАЛЬНІ ЗАКОНИ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕНЬ У СОЦІОЛОГІЇ

Кожна наука, на відміну від псевдонаукового знання, характеризується наявністю: А) Специфічних об'єкта та предмета дослідження; Б) Принципів їх дослідження; В) Метів та завдань дослідження; Г) Відповідних категорій, що описують особливості предметів дослідження (науковий апарат досліджень); Д) Методів та прийомів дослідження; Е) Класифікацій на основі отриманих знань; Ж) Методологічної та звітної документації, в якій зафіксовано результати досліджень; З) Специфічних функцій у практичному контексті.

Прикладом реалізації науково-методологічного підходу до явищ соціальної реальності у соціології може бути виявлення і дослідження такої специфічної та дискусивної тематики, як існування конкретних соціальних законів, знання яких забезпечить можливість теоретичного аналізу минулого, сучасного та майбутнього стану соціальних взаємодій та процесів, явищ та відносин. І хоча поняття «соціального закону» було популярне у ХІХ столітті, зокрема, у позитивістській методології та у соціальній психології, а на сьогоднішній день не має однозначного схвального і доказового трактування, усе ж позиції перелічених методологічних особливостей соціології реалізується за сценарієм: «об'єкт – предмет – мета та завдання – принципи – категорії – методи – прийоми – класифікації – звітні документи, наукові статті та монографії – застосування у соціальній практиці.

Так, об'єктом соціологічного дослідження в даному разі виступатиме сам соціальний закон, а предметом – його існування, сутність, механізми прояву, різ-